

KÖZÖSSÉGBEN A KÖZÖSSÉGI KÖLTSÉGVETÉSÉRT

Három önkormányzat és a
Transparency International Magyarország
együttműködésének tapasztalatai

Jelen tanulmány a Transparency International Magyarország *Az állampolgári részvételi erősítése az önkormányzati részvételi költségvetés tervezési folyamatok támogatása során c.* projektjének keretében készült.

A tanulmány szerzője: Zeisler Judit, a Transparency International Magyarország projektmenedzsere

Fotók: Adrián Zoltán, Ancsin Gábor, Hartyányi Norbert és Tuba Zoltán, Képszerkesztőség

A Transparency International Magyarország nem vállal felelősséget a tanulmányban szereplő adatok és információk egyéb célra és más összefüggésben történő felhasználásáért.

Budapest, 2022

©Transparency International Magyarország Alapítvány. Minden jog fenntartva.

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló	4
Részvételi költségvetés: lehetőségek és korlátok	6
Folyamat és háttér	6
A módszer elterjedése Magyarországon	6
Három önkormányzat, három eltérő gyakorlat	8
Közösségi Költségvetés a III. kerületben	10
Közösségi Költségvetés Terézvárosban	11
Városrészi Költségvetés Szentendrén	12
Közös események és tapasztalatok	13
Ötletelő műhelyek	14
Lakossági tanács	17
Helyszíni bejárások	20
Hogyan tovább közösségi költségvetés?	21
Általános lakossági vélemények és igények	22
Önkormányzati vélemény és jövőkép	24
Forrásjegyzék	26

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Transparency International (TI) Magyarország „Az állampolgári részvételi erősítése az önkormányzati részvételi költségvetés tervezési folyamatok támogatása során” című, 2021. november 1.-től 2022. szeptember 15-ig tartó, az Amerikai Egyesült Államok Nagykövetségének finanszírozásában megvalósuló projektje során három eltérő háttérű és részvételi gyakorlattal rendelkező önkormányzattal, Szentendrével, Óbuda-Békásmegyerrrel és Terézvárossal működött együtt. A négy szervezet közös célul tűzte ki, hogy javítson a helyi részvételi költségvetési folyamatok átláthatóságán és nyilvánosságán. Az együttműködés keretében a TI Magyarország csapata térítésmentesen nyújtott szakmai támogatást a résztvevő önkormányzatoknak.

Jelen tanulmány célja, hogy összegezze a projekt tapasztalatait, különös tekintettel a máshol is alkalmazható gyakorlatokra a projektben aktív és a részvételi költségvetési programokban érintett egyéb szervezetek számára.

A projekt során tapasztalatmegosztással segítettek egymást a szervezetek, a lakossággal folytatott párbeszédet erősítő közös eseményeket, ötletelő műhelyeket, lakossági tanácsokat és helyszíni bejárásokat szerveztek, valamint véleményfelmérést végeztek a résztvevők körében a közös eseményeken és a projektben érintett önkormányzati munkatársakkal. A helyi adottságokból fakadó különbségek miatt eltérő gyakorlatok és tanulságok születtek a három helyszínen, rámutatva a részvételi költségvetés sokszínűségére.

A részvételi költségvetést mindhárom helyszínen fontos gyakorlatként értékelte a lakosság. A közös események a bevonás fontos eszközeként jelentek meg, ugyanakkor éppen az önkormányzat és a lakosság közötti párbeszéd további javítására mutatkozik igény mindkét fél részéről.

A programok működtetése mindeközben rengeteg erőforrást feltételez. A részvételi költségvetés-tervezéssel foglalkozó szakirodalom (Shah 2007) is kiemeli, hogy az egyenlet mindkét oldalán, a közigazgatás és az állampolgárok részéről egyaránt jelentős kapacitások mozgósítása és új kompetenciák fejlesztése szükséges a pozitív és fenntartható hatás elérése érdekében. Az önkormányzatoldaláról lenne eszközelehető részvételi iroda, vagy legalábbis egy, kizárólag részvételi feladatokat ellátó néhány fős stáb kialakítása. Ugyanakkor a lakosság számára is hosszú tanulási folyamat, hogy képes legyen megfelelően élni ezzel a lehetőséggel.

A projekt leginkább megosztóbb kérdése volt a résztvevő szervezetek között, hogy miként lehet legitim a részvételi költségvetés intézménye. A résztvevő lakosok száma világos fokmérője a program beágyazottságának. Különösen a végző szavazók száma tűnik fontosnak e tekintetben, miközben a folyamat elején beérkező fejlesztési javaslatoknak sokkal inkább a minősége, a megvalósíthatósága, mint a mennyisége számít. Ráadásul, az önkormányzati költségvetések kis hányadáról dönthetnek a helyi lakosok. A kérdés azonban ennél is jóval összetettebb.

A folyamat átláthatósága szintén rányomja bélyegét arra, hogy érvényes eredmény születhessen a programok során. A lakosság részéről a kommunikáció javítása mellett a legtöbb ajánlás a visszautasított javaslatokkal kapcsolatos visszacsatolások és az önkormányzati szűrés átláthatóbbá tételére érkezett. A transzparencia javításának eszköze lehet az is, ha a lakosság tagjai választhatják ki, hogy a megvalósítható javaslatok közül mely ötletek kerüljenek a szavazólapra.

A közösségi költségvetés hosszú távon akkor igazán hiteles, ha a részvételiség szemlélete áthatja az önkormányzat működését, és a részvételi költségvetés nem csak egy különálló adminisztratív projektként vagy kampányként jelenik meg. A részvételiség kiterjesztését nehezíti, hogy mint azt az egyik résztvevő megfogalmazta „nincs beépítve a rendszerbe ez a fajta döntési mechanizmus”. A felhalmozott tapasztalatok alapján azonban mindenhol lehetőség nyílik a további fejlesztésekre.

A képen (balról jobbra):

Fülöp Zsolt, Szentendre polgármestere; Temesvári Szilvia, Terézváros alpolgármestere; Kiss László, a Főváros III. kerület Önkormányzat polgármestere és Martin József Péter, a Transparency International Magyarország ügyvezető igazgatója az együttműködési megállapodás aláírása során

RÉSZVÉTELI KÖLTSÉGVETÉS: LEHETŐSÉGEK ÉS KORLÁTOK

A részvételi költségvetés, mint eszköz a képviselői demokrácia hiányosságaira adott válaszreakciók közül az egyik legsikeresebbnek tekinthető. Konceptcionálisan a deliberatív (tanácskozó) demokrácia modelljébe illeszkedik, amely a hatalom ciklikusan ismétlődő delegálása (választásokon alapuló képviselői demokrácia) mellett a polgárok minél szélesebb körének bevonására törekszik, mind a döntések meghozatalában, mind azok előkészítésében, elmosva ezzel a „szakértők” és a „laikusok” közötti határvonalat (Merényi 2020).

A módszer lehetőséget teremt arra, hogy a helyi közösség közvetlenül döntsön a környezete fejlesztéséről, vagyis a lakosság ne kizárólag a választott képviselőkön keresztül gyakorolja a demokrácia intézményét. A döntéshozók számos helyen felismerték, hogy a lakosság tudja leginkább megfogalmazni az igényeit, hogy milyen változásokra van szüksége a környezetében.

Folyamat és háttér

A részvételi költségvetés folyamata során a lakosság javaslatot tesz arra, hogy az önkormányzat mire fordítsa a helyi költségvetés egy meghatározott részét. Ezt követően a lakosok szavazhatnak a felmerülő lehetséges kezdeményezésekre, végül a legtöbb voksot elnyerő javaslatokat az önkormányzat megvalósítja, majd a következő tervezési időszakban újra elindítja az igények felmérését. A folyamat lényeges eleme, hogy az azt gyakorló önkormányzat az előző évek tapasztalatait beépítve újragondolja, finomhangolja a folyamatot, mely ezután ciklikussá válik.

A részvételi költségvetésre sok helyen „Porto Alegre modell”-ként hivatkozik a szakirodalom, mivel 1989-ben a brazil nagyvárosban vezették

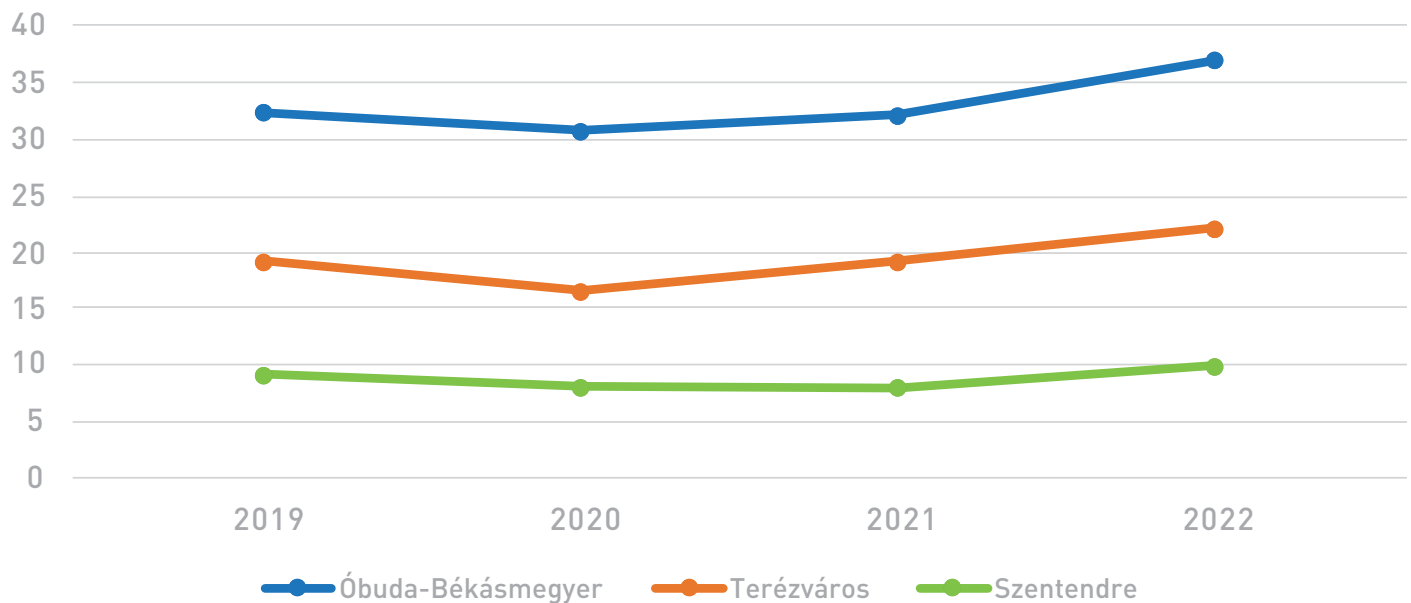
be először ezt a döntéshozatali formát. A polgárok a kezdetekben a költségvetés körülbelül 5 százalékanak elosztásáról döntenek, habár ez az arány széles tartományban ingadozott az utóbbi 15 évben, és összességében csökkenő tendenciát mutatott (Gelman & Votto 2018). A modell Braziliában komoly népszerűsége tette szert, több mint 100 településen vezették be, majd világszerte is terjedni kezdett. A részvételi költségvetésre allokált költségvetés jellemzően a teljes költségvetés 1 és 10 százaléka között mozog (Krenjova & Raudla 2013), de olyan megoldás is létezik, ahol csak a fejlesztési források egy részét osztják el ilyen módon (Sousa Santos 1998).

A módszer elterjedése Magyarországon

Az utóbbi években Magyarországon is mind több önkormányzatnál honosodott meg a gyakorlat, hogy a költségvetés egy része felett a lakosság rendelkezzen. A 2019-es önkormányzati választások során számos kampányban elhangzott a részvételiség ígérete, és indult el a választásokat követően a programok megvalósítása.

A kezdeti lendület a 2020-ban kezdődő koronavírus járvány hatására némileg megtorpant, hiszen – amellett, hogy nehezebbé vagy átmenetileg lehetetlenné vált a személyes találkozás -- a pandémia során alkotott veszélyhelyzeti intézkedések az önkormányzatok büdzsáját jelentősen megnyirbálták. A kormányzati forráselvonások miatt az önkormányzatok a korábbi évekhez képest lényegesen alacsonyabb fejlesztési forrásokra támaszkodhattak. Az idegenforgalmi és iparüzési adóbevételek csökkenése, a gépjármű adó elvonása és a fővárosban bevezette ingyenes parkolás miatt lényeges szűkösebb bevételekkel, ugyanakkor sok esetben növekvő kiadásokkal számolhattak.

1.ábra: A projektben résztvevő önkormányzatok költségvetésének főösszege (Mrd Ft)

Forrás: A TI Magyarország gyűjtése az önkormányzatok honlapján közzétett információk alapján

A közép- és kelet-európai régió történelméből adódóan a részvételi költségvetés-tervezési kezdeményezések a következő feltételekkel jellemezhető kontextusban működnek (Shah 2007):

- történelmileg az állampolgárok elszakadtak az őket érintő döntésektől, bizalmatlanok a kollektív cselekvéssel szemben, a közszolgáltatások passzív befogadóivá váltak,
- a politikai és társadalmi szerveződések kollektív formái, mint például a politikai pártok és a civil társadalmi szervezetek, viszonylag újak,
- a helyi önkormányzatok nem rendelkeznek elegendő döntési jogkörrel.

A fentiek azonban nemcsak problémát, hanem lehetőséget is jelentenek. A cél az, hogy feloldjuk az állampolgári és hivatali beidegződésüket. E deliberatív módszer alkalmazása ugyanis „nem csupán a helyi intézkedések támogatottságát növeli és a konfliktusok konszenzusos megoldását segíti elő, hanem az átláthatóság és elszámoltathatóság biztosításának is hatékony eszköze, amennyiben a folyamat valóban transzparens módon működik” (Fazekas 2010).

HÁROM ÖNKORMÁNYZAT, HÁROM ELTÉRŐ GYAKORLAT

A TI Magyarország projektjében résztvevő három önkormányzat eltérő adottságokkal bír, és különböző tapasztalatokkal rendelkezik a részvételi költségvetés tervezése kapcsán.

Óbuda-Békásmegyer és Terézváros önkormányzatai a főváros kerületeiként más jogosítványokkal, feladatokkal rendelkeznek, mint a városi rangú Szentendre, és a két kerület lakossága talán kevésbé erős, fragmentáltabb helyi identitást képvisel, mint az önálló település. Óbuda-Békásmegyer és Szentendre területileg jóval nagyobb és tagoltabb Terézvárosnál. Lakosságszámát tekintve a III. kerület kiemelkedik a projektben résztvevő önkormányzatok közül. Mindezek az adottságok a részvételi költségvetési programok kialakítására is kihatottak: a körzetek kialakításán túl a folyamat menetét, a személyes kontaktuson alapuló események szervezését is befolyásolták.

A III. kerületben 2020-ban és 2021-ben is bevonták a lakosságot a költségvetés tervezésébe, Szentendren 2021-ben készült először részvételi költségvetés, Terézvárosban 2022-ben indult el a folyamat. A programok sajátossága a nemzetközi gyakorlattal szemben, hogy viszonylag szűk időkeretet, néhány hónapot biztosítanak a teljes folyamat lebonyolítására, mely gyors reagálást feltételez a szűkös kapacitásokkal gazdálkodó önkormányzatok részéről. A pénzügyi lehetőségek is rendkívül korlátozottak, egyik önkormányzat esetében sem éri el a költségkeret az önkormányzat költségvetésének 1%-át.

1. táblázat: A projektben résztvevő helyszínek adottságai (2021. január 1.)

	Lakások száma (db)	Lakónépesség (fő)	Területnagyság (hektár)
Budapest III. kerülete (Óbuda-Békásmegyer)	129 609	63 988	3 970
Budapest VI. kerülete (Terézváros)	38 158	28 360	238
Szentendre	27 534	10 849	4 382

Forrás: KSH

2. táblázat: Az egyes folyamatszakaszok időzítése 2022-ben a három önkormányzatnál

	A javaslatok beküldése	A szavazólapra kerülő javaslatok szűrése	Szavazás
Budapest III. kerülete (Óbuda-Békásmegyer)	2022. március 1. - május 5.	2022. május 5-13.	2022. május 14-június 15.
Budapest VI. kerülete (Terézváros)	2022. április 16. - június 18.	2022. június 18.- július 13.	2022. október 3-17.
Szentendre	2022. március 1-20.	2022. március 20.-május 7.	2022. május 23 - június 22.

Közösségi Költségvetés a III. kerületben

A III. kerület jelentős tapasztalatokkal rendelkezik közösségi tervezés területén. Úttörő módon, Magyarországon az elsők között itt indult el a Közöségi Költségvetés kampány is. A lakosság edukációját több példaértékű kisfilmmel segítették az elmúlt években. A program során 10 körzetre bontották a kerületet. A körzetek határai módosultak 2021-re a demográfiai szempontokat és a beérkező javaslatok számát figyelembe véve, azonban a körzethatárok 2022-ben már nem változtak. A 2020-ban még körzetenként rendelkezésre álló 5 millió Ft-os keret 2021-re 7,5 millió, 2022-re 10 millió Ft-ra módosult. A szavazólapra kerülő javaslatokat egy önkormányzati szakértői csapat választja ki. 2022-ben legfeljebb 3 javaslat kerülhetett a szavazólapra. Sem a javaslattétel, sem a szavazás nincs lakóhelyhez kötve, így bármelyik vagy akár egyszerre több körzetben tervezett kezdeményezésekre is leadhatják voksukat a résztvevők. Mind a javaslattételt, mind a szavazást több helyen kitelepüléssel, standolással ösztönözte az önkormányzat.

3. táblázat:

A Közöségi Költségvetés eredményei Óbudán

	A program teljes kerete	Beérkező javaslatok száma (db)	Szavazók száma (fő)
2020	50 millió Ft	1530	4485
2021	75 millió Ft	1619	6389
2022	100 millió Ft	kb. 2478	7290

Forrás: Óbudai Önkormányzat

Közösségi Költségvetés Terézvárosban

A főváros VI. kerületében a projekt időtartama során indult el az első Közösségi Költségvetési program, melyhez legalább 30 millió forintos keretet rendelt az önkormányzat. Fontos cél, hogy ne pusztán önkormányzat alapfeladatait lefedő fejlesztésekre, hanem a helyi identitást erősítő, közösségfejlesztő, fenntartható kezdeményezések megvalósítására is teret nyújtson a program.

A kerületet két körzetre választották, azonban lehetőséget biztosítottak arra is, hogy teljes kerületre vonatkozó ötleteket adjanak le a lakosok. 2022-ben összesen 90 javaslat érkezett. A folyamat sajátossága az is, hogy a másik két önkormányzattal szemben egy hosszabb, áprilistól októberig zajló időszak áll rendelkezésre a program lebonyolítására. A javaslatok befogadására a másik két önkormányzathoz hasonlóan hozzávetőleg két hónap áll rendelkezésre, azonban rendkívül hosszú időszakot hagytak a javaslatok szűrésére, kidolgozására, népszerűsítésére. Ennek során - az önkormányzati előszűrést követően - lakossági tanács választja ki a szavazólapra kerülő javaslatokat. A szavazásra ősszel, e projekt zárását követően fog sor kerülni.

Városrészi Költségvetés Szentendrén

A Városrészi Költségvetés néven 2021-ben indult szentendrei programban a lakosság által befizetett építményadók jelentik a program forrását. Deklarált cél, hogy a hozzávetőleg 500 millió forintos keretet a jövőben teljes mértékben a program megvalósítására fordíthassák. Az első évben ennek a tizedrészén, 50 millió Ft-on osztozhatott a város 10 körzete. A keret a második évre 60 millió Ft-ra emelkedett. Folyamat során, a javaslatok online és papíralapú javaslattételi lapon is leadhatta a lakosság. A beérkező javaslatokat gyűjtőhelyeken várták, majd diák-önkéntesek segítségével digitalizálták és rendszereztek. A javaslatokat az önkormányzat munkatársai előszűrték, valamint azokat a városrész képviselője is véleményezte. Majd a városrész képviselője és az önként jelentkező helyi lakosokból alakult városrészi társadalmi testületek kiválasztották, hogy az adott városrészben melyik 5 javaslat kerüljön fel a szavazólapra. Az ezt követő szavazáson 2021-ben még bárki, 2022-ben már csak az adott városrész helyi lakosai szavazhattak.

4. táblázat:

A Városrészi Költségvetés eredményei Szentendrén

	A program teljes kerete	Beérkező javaslatok száma (db)	Szavazók száma (fő)
2021	50 millió Ft	715	748
2022	60 millió Ft	389	763

Forrás: Szentendrei Önkormányzat

KÖZÖS ESEMÉNYEK ÉS TAPASZTALATOK

A három önkormányzat ugyan eltérő háttérrel rendelkezik, ugyanakkor a programok megvalósítására vonatkozóan hasonló kihívásokat azonosított, miként az a projekt elején összegyűjtött véleményekből kiderült. A tapasztalatok ütköztetése érdekében szakmai napon kerestünk válaszokat a három önkormányzatot érintő kérdésekre. Nemzetközi gyakorlatokat jártunk körbe, majd műhelymunka keretében megvitattuk az önkormányzatok folyamatába beemelhető gyakorlatokat.

Kiderült, hogy a korábbi években a programot működtető önkormányzatoknál sem működött személyes kapcsolattartás a közösségi költségvetési programok során, részben a járványhelyzet miatt. Ezért olyan közös események szervezése mellett döntöttünk, melyek egyszerre javíthatják a lakosság bevonását, erősíthetik a lakosság és önkormányzat közötti párbeszédet és javíthatják a folyamatok átláthatóságát. Fontos szempontként jelent meg az is, hogy a módszereket az önkormányzat később önállóan is használhassa.

5. táblázat:

A projekt keretein belül megvalósított lakossági események típusa és száma 2022. márciustól augusztusig

Az esemény típusa	Az esemény célja	Óbuda-Békásmegyer	Szentendre	Terézváros
Ötletelő műhely	Megvalósítható, közösen megfogalmazott javaslatok kialakítása	5 db	1 db	2 db
Lakossági tanács	A szavazólapra kerülő javaslatok kiválasztása átlátható szempontrendszer szerint	—	1 db	1 db
Bejárás	A megvalósult és megvalósítandó fejlesztések megismerése a helyszínen	5 db	1 db	1 db

Ötletelő műhelyek

A két önkormányzatnál, Óbuda-Békásmegyeren és Szentendrén is számos olyan javaslat érkezett az elmúlt évben, mely nem felelt meg az önkormányzat által meghatározott szempontoknak, nevezetesen:

- a fejlesztés beleférjen az önkormányzat által szabott költségkeretbe (idértve fenntartási költségeket),
- a javaslat tárgyát képező ingatlan az önkormányzat tulajdonát képezze vagy az adott tevékenység tartozzon a hatáskörébe.

Sok esetben nem volt elég konkrét és pontos a leadott javaslat. Például Óbuda-Békásmegyeren 2021-ben a javaslatok harmada azért nem volt értékelhető, mert nem adtak meg hozzá pontos címet. Az ötletek között ráadásul kevés közösségformálásra alkalmas, kreatív javaslat jelent meg. A lakosok ugyanakkor gyakran csalódtak vol-

tak amiatt, hogy a kezdeményezésük többszöri próbálkozás ellenére sem jutott el a szavazólapig.

Éppen ezért a javaslattételi szakaszban a hagyományos nyomtatott és online javaslattétel kiegészítésére mindhárom önkormányzatnál személyes találkozási lehetőségeket és módszereket igyekeztünk kialakítani, mellyel a lakosságot is rá kell vezetni, hogy miként tud élni az újszerű lehetőséggel, miként tud olyan javaslatokat benyújtani, hogy azok megfeleljenek az önkormányzat által szabott szempontoknak, és ezáltal megvalósíthatóak legyenek.

Mindeközben fontos szempontként jelent meg, hogy az önkormányzat munkatársai is közelebb kerüljenek a helyi igények megértéséhez. Így esett a választásunk a finn főváros, Helsinki önkormányzata által működtetett “Omastadi programra”, amelyben egy kártyalapokkal kísért műhelyfoglalkozáson segítik a minél megvalósít-

hatóbb ötletek kidolgozását. A koncepciót a finn főváros önkormányzatával folytatott egyeztetést követően használtuk.

A három önkormányzat számára eltérő, az adott körzetekre, szempontokra szabott kártyacsomagot készítettünk. Szentendrén egy, Óbuda-Békásmegyeren öt, Terézvárosban két ötletelő műhelyt szerveztünk. A foglalkozások lényege, hogy az egyes asztaloknál ülő, egymást nem ismerő, esetenként eltérő társadalmi háttérű vagy nézeteket valló lakosok játékos módon, kártyák segítségével vitathatják meg egy-egy körzet problémáit, és a megoldásukra közös kezdeményezéseket alkotnak meg a lakossági igények figyelembevételével. A kártyák sorvezetőként mederben tartják a beszélgetés menetét. Arra ösztönzik a lakosokat, hogy elővéleményeztessék a javaslataikat, és más lakosok véleményét is figyelembe vegyék az ötleteik kidolgozásánál.

6. táblázat: Az ötletelő műhelyek menete

1. Mit változtatna lakóhelyén?	2. Megoldásra váró problémák	3. Ötletelés	4. Ötlet kiválasztása	5. Ötlet véglegesítése
Időtartam: 5-10 perc	Időtartam: 5-10 perc	Időtartam: 20-30 perc	Időtartam: 5-10 perc	Időtartam: 20-30 perc
<p>Szükséges kártyák: - Körzet kártyák - Téma kártyák</p> <p>Válasszon a csoport együtt 1-2 témakártyát, amellyel foglalkozni akar, és egy Körzet kártyát, ahol a javaslatot megvalósítaná.</p>	<p>Minden résztvevő önállóan leír a papírokra problémákat, amelyek kapcsolódnak a kiválasztott témához.</p> <p>A csoport beszélje át közösen a problémákat.</p> <p>Válasszon a csoport egy problémát, amelyre megoldást keres.</p> <p>TIPP: Ha nehéz választani, a csoport szavazhat is arról, hogy melyik problémát választja.</p>	<p>Minden résztvevő önállóan megoldási javaslatokat ír le a papírokra.</p> <p>A csoport beszélje át közösen a megoldási javaslatokat.</p> <p>A hasonló vagy azonos ötleteket rendezzék egy csoportba. Beszéljék meg, hogy mely megoldások működhetnek, és gondolják őket tovább közösen.</p>	<p>Szükséges kártyák: - Szempont kártyák</p> <p>Vegye elő a csoport a Szempont kártyákat, és ellenőrizze, hogy a megadott szempontoknak megfelelnek a kidolgozott ötletek.</p> <p>Válasszon a csoport 1-3 javaslatot.</p> <p>TIPP: Érdemes megnézni a korábbi javaslatokat a projekt honlapján, amennyiben elérhetőek.</p>	<p>Szükséges kártyák: - Lakosság kártyák</p> <p>A csoport vegye elő a lakosság kártyákat. Gondolkodjanak rajta közösen, hogy miként lehetne úgy alakítani a kiválasztott ötleteket, hogy azok megfeleljenek a különböző lakossági csoportok igényeinek.</p> <p>Véglegesítsék az ötleteket a javaslattételi lapon megadott szempontok szerint.</p>

A javaslattételi szempontok betartását az események során az önkormányzatok különböző területekről érkező szakértői segítették. Például a városfejlesztési vagy üzemeltetési kollégák segítenek eligazodni abban, hogy mennyibe is kerülhet a javaslat megvalósítása, hogy az adott ingatlan valóban az önkormányzat tulajdonába, illetve az adott tevékenység az önkormányzat hatáskörébe tartozik-e. A szempontok között az önkormányzat a megvalósíthatósági kritériumok mellett abban is segítheti a résztvevőket, hogy a programok által képviselt, olyan értékeket sajátítsanak el, mint a közösségi szemlélet vagy a biztonság és az egyenlőség fontossága.

A résztvevőket témakártyák segítették abban, hogy a már bejáratott javaslatokon túllépve, új lehetőségekből inspirálódjanak. Az esemény végén a résztvevők javaslattételi lapokon rögzítették a közösen megalkotott ötleteket. A közös ötletek számos kreatív, közösségformáló ötlet megszületését inspirálták. Így például családi közösségi tér, coworking sarok létrehozására is érkezett javaslat az ötletelő műhelyeken

JAVASLAT

A részvételi költségvetés mindkét fél, a lakosság és az önkormányzat számára is tanulási folyamat. A javaslattételi szempontok alkalmazását meg kell tanítani a lakosságnak, ehhez nagyon hasznos az önkormányzat szakértői tudása, hiszen az állampolgárok nem ismerik a javaslatok megvalósításának költség- és időbeli vonzatát, sem pedig azt, hogy mire terjed ki az önkormányzat hatásköre. Az önkormányzati munkatársak közül többen kiemelték, hogy a racionális (pénzügyi, műszaki, stb.) korlátok tudatosítása fontos a lakosság körében a közös döntések előkészítése során.

Lakossági tanács

A részvételi költségvetési folyamatok bemutatása során gyakran elsikkad, hogy mi is történik a javaslatokkal a beérkezésük és a szavazás között. A szavazólapra ugyanis csak a beérkező javaslatok egy része kerül fel.

A javaslatok előszűrését mindhárom önkormányzatnál az önkormányzat szakértői, a városüzemeltetési vagy -fejlesztési szervezeti egységek végzik megvalósíthatósági szempontok szerint. Többek között azt vizsgálják, hogy az adott javaslat befér-e a program költségkeretébe, az adott helyszín vagy tevékenység az önkormányzathoz tartozik-e, vagy esetleg nem indult-e el már az adott fejlesztés más program keretében. Az előszűrés során Szentendrén vétójoggal rendelkeznek a helyi képviselők.

A megvalósítható javaslatok azonban többnyire olyan számosak, hogy további szűrésre van szükség annak érdekében, hogy a lakosság áttekinthető számú javaslatról hozhasson döntést. Ez utóbbi szempont különösen a nyomtatott szavazólapok kialakításakor fontos.

A folyamat legitimitásának erősítése érdekében a nemzetközi gyakorlatban bevett módszer, hogy a megvalósítható javaslatok közül a szavazólapra kerülő ötletekről állampolgári tanács formájában lakossági küldöttek döntenek. Így nem kizárólag a hivatal munkatársai szólnak bele, hogy mely ötletek kerüljenek a szavazólistára.

Ezt a gyakorlatot követi Terézváros és Szentendre is. Szentendrén a Községi Gyűlések sajátossága, hogy a lakossági küldöttek csoportjai külön-külön, körzetenként döntenek a saját városrészükbe érkező javaslatokról. A lakossági küldöttek mellett a körzeti csoportokban képviselők is szavaznak a gyűlésen. A jóval kisebb alapterületű Terézvárosban jól elhatárolható körzetek hiányában a lakossági tanács, hivatalos nevén Községi Költségvetés Tanácsadó Testület szavaz minden javaslatról, azonban az eseményen, a tanácsstagok viszonylag nagy, csaknem 30 fős számára való tekintettel több csoportban forgószínpadszerűen dolgoztak a javaslatokkal. Munkájuk ellentételezésére, az önkormányzat jóvoltából

7. táblázat: A javaslatok kiértékelésének szempontrendszere Szentendrén

Szempont	A szempont leírása	Az 1-től 6 pontig tartó skála végpontjai
A. Szükségesség	Mennyire fontos az adott környéken a javasolt változás, mi indokolja a fejlesztést?	1 = nem szükséges 6 = kiemelten fontos, hiánypótló
B. Megvalósíthatóság	Ebből a szempontból előszűrte az önkormányzat is az ötleteket, de van-e valamilyen akadály a kivitelezésnek lakossági szempontból?	1 = nem megvalósítható 6 = könnyen megvalósítható
C. Érintettség	Hozzávetőleg mekkora közösségnek hoz pozitív változást a javaslat? Esetleg több különböző lakossági csoportnak kedvez? (A javaslat egy utcát érint vagy a városrész nagyobb területére hat, egy szűk körnek kedvez vagy több csoportnak.)	1 = alacsony, nagyon kevés embert érint 6 = magas, városrészi szintű érintettség, jelentős számú, különböző háttérű lakost érint
D. Értékelvűség	Képviseli-e a javaslat a következő értékeket a küldött meglátása szerint: egyenlőség, hasznosság, biztonság, közösségi szemlélet, kényelem, élhető város?	1 = egyik értéket sem képviseli a felsoroltak közül 6 = legalább öt értéket képvisel a felsoroltak közül

8. táblázat: A javaslatok kiértékelésének szempontrendszere Terézvárosban

Szempont	A szempont leírása	Az 1-től 6 pontig tartó skála végpontjai
A. Közösségépítés	A lakossági javaslat milyen mértékben járul hozzá, hogy a kerületben élők összekapcsolódjanak, személyes kapcsolatok alakuljanak ki, helyi közösségek jöjjenek létre?	1 = semmilyen mértékben 6 = jelentős mértékben
B. Helyi Identitás Erősítése	A lakossági javaslat milyen mértékben támogatja a helyi lakosok kerülettel, helyi értékekkel, közösséggel szembeni elkötelezettségének erősítését?	1 = semmilyen mértékben 6 = jelentős mértékben
C. Szükségesség	Mennyire fontos az adott környéken a javasolt változás, mi indokolja a fejlesztést? <ul style="list-style-type: none"> a helyi környezet zölddebbé tétele (tartalmaz-e zöldfelület növelést), 	1= nem szükséges 6= kiemelten fontos, hiánypótló
D. Közérdek	Hozzávetőleg mekkora pozitív változást hoz a közösségnek javaslat? Esetleg több különböző lakossági csoportnak, köztük hátrányos helyzetű csoportoknak is kedvez-e? (A javaslat egy utcát érint vagy a városrész nagyobb területére hat, egy szűk körnek kedvez vagy több csoportnak.)	1= alacsony, nagyon kevés embert érint 6 = magas a hatásfoka, jelentős számú érintett, jelentős változással
E. Fenntarthatóság	Mennyire irányul a javaslat a következő tevékenységek valamelyikére: <ul style="list-style-type: none"> a helyi környezet zölddebbé tétele (tartalmaz-e zöldfelület növelést), az üvegházhatású gázok kibocsátásának helyi csökkentése, a helyi levegőtminőség javítása, a károsanyag kibocsátás csökkentése, a környezetbarát közlekedési módok segítése (például kerékpár, gyalogos, roller)? 	1 = Egyáltalán nem, rendkívül kedvezőtlenül hat a környezetre 6 = Maximálisan fenntartható, környezetbarát megoldásról van szó

utalvány formájában térítést kaptak a résztvevő lakosok. Az eredeti célkitűzés szerinti reprezentativitás nem valósult meg a tanács összetételében, azonban korosztály és végzettség tekintetében változatos összetételű testületet sikerült összeállítani.

Szentendrén és Terézvárosban a szavazólapra kerülő javaslatok kiválasztásához módszertant és szempontrendszerrel dolgoztunk ki, mely nyomon követhetővé teszi, hogy milyen elvek mentén választják ki a küldöttek a szavazólapra kerülő javaslatokat. A javaslatokat, az értékelés menetét és részletes szempontrendszerét a résztvevők előre megkapták. Terézváros esetében, a felkészülési szakaszban otthonról is szavazhattak a megadott 3 szempont szerint, majd az eseményen közösen megvitatták a javaslatokat, és újra szavaztak a legjobb javaslatokról 2 új szempont szerint. Mind a szentendrei, mind a terézvárosi eseményen a felmerülő kérdésekben a lakosok az önkormányzat szakértőitől is kérhettek útmutatást. Az orientációt az asztalokra helyezett térképek segítették.

Majd a vitát követően minden egyes javaslatról szavaztak. Az összes javaslat értékelése után alakult ki a végeredmény. Szavazategyenlőség esetén kézfeltartással döntöttek a bennmaradó

javaslatról. Szentendrén körzetenként választották ki a legtöbb pontot elérő javaslatot, minden körzetből az öt legmagasabb értéket elérő javaslat, Terézvárosban a legjobb 15 ötlet kerülhetett fel a szavazólapra.

Az értékelés szempontrendszerét a New Yorkban használt értékelési módszer felhasználásával, a két önkormányzatnál a helyi program célkitűzéseire szabva alakítottuk ki. Szempontként minden esetben legfeljebb 6 pont volt adható egy javaslatra. Így az alábbi szempontrendszer alakult ki Szentendrén és Terézvárosban.

A lakossági tanácsok szerepével és jelentőségével kapcsolatban a projekt során nem volt teljes egyetértés az önkormányzatok között. Szentendrén és Terézvárosban egyhangúlag kiálltak az lakossági szűrés fontossága mellett, csak a módszertan tekintetében volt eltérés. „Ennek a gyűlésnek ereje volt, nemcsak az egyes csoportokban lefolytatott viták miatt, hanem amiatt, hogy mindenki egyszerre ott volt, láthatták a résztvevők, hogy másnak is fontos ez az ügy, ez feltétlenül ösztönzően hatott” - fogalmazott az önkormányzat egyik munkatársa. Emellett arra is rámutattak, hogy a szkeptikus hangokat, esetenként a politikailag motivált kritikákat is cáfolta az esemény.

A TI Magyarország javaslatot tett a lakosok bevonására a folyamat ezen pontján a III. kerületben is, ott azonban a javaslatok további szűrését - zömmel kommunikációs szempontok szerint - továbbra is az önkormányzat szakértői csoportja látja el. A kerület álláspontja szerint a hozzáértő önkormányzati kiválasztás sokkal inkább elősegíti, hogy mindenképp megvalósítható és fontos javaslatok kerüljenek a szavazólapra, és egyszerű maradjon a folyamat.

JAVASLAT

- A szavazólapra kerülő javaslatok kiválasztásának legitimitását javítja a lakossági küldöttek bevonása és egy átlátható szempontrendszer alkalmazása a szűrés során.
- A küldöttek kapják meg időben, az elbírálandó javaslatok számától függően legálább egy héttel a kiválasztó esemény előtt a javaslatokat és a várható feladataikról szóló útmutatót, hogy érdemben fel tudjanak készülni az ötletek értékelésére.

Helyszíni bejárások

A korábbi programokban javasolt, és azóta megvalósult, illetve a szavazólapra kerülő javaslatok helyszíneinek megismerésére mindhárom önkormányzatnál bejáró események zajlottak a folyamat különböző szakaszában.

- Szentendrén a résztvevők három helyszínt, a 2021-es Városrészi költségvetésben megszavazott és azóta a megvalósított javaslat helyszínét keresték fel a lakosok az önkormányzattal közösen: megnézték a Sztaravodai úti köztemető parkolóját, az izbégi sportpályán az edzőparkot, valamint a11-es főút és a Bükkös-patak találkozásánál lévő zöld terület rehabilitációját. Az egyes helyszíneken a Városfejlesztési és Vagyongazdálkodási Iroda projektfelelősei bemutatták a fejlesztéseket, majd válaszoltak a lakossági kérdésekre.
- Óbuda-Békásmegyeren öt alkalommal, öt különböző, 2022-ben szavazólapra kerülő javaslat helyszínén beszélgethettek a megvalósításról a lakosok az önkormányzat szakértőivel a szavazási szakasz során. Ezek az események gyakran több résztvevőt vonzottak, mint az ötletelő műhelyek, hiszen itt már sokkal jobban körvonalazható kérdésekről, a saját szomszédságuk egy konkrét hely színéről beszélgethettek a lakosok.
- Terézvárosban a szavazólapra kerülő javaslatok helyszínét bejáró eseményre a zárótanulmány lezárását követően, a kerületi szavazást megelőzően kerül sor.

A kivitelezett fejlesztések helyszínein a résztvevők betekintést kaptak a fejlesztések kulisszái mögé. Így a folyamat átláthatóbbá vált, és a javaslatétel során is figyelhettek a megismert szempontokra a lakosok. Így például sokak számára újdonságként hatott, hogy fejlesztési javaslatok kivitelezését az is nehezíti, hogy az építőanyag-árak elszabadulása miatt az árajánlatok rendkívül rövid ideig, esetenként akár csak néhány óraig élnek, ezért az árak lehetséges változását is bele kell kalkulálnia önkormányzatnak a javaslatok megvalósíthatóságának vizsgálatakor, miközben az engedélyezés hosszú hónapokig is eltarthat. Egyes esetekben az árak oly mértékben elrugaszkodtak, hogy az önkormányzat a második helyen végzett javaslatot tudta csak megvalósítani az eredetileg tervezett keretből.

A szavazólapra kerülő ötletek esetében a helyi lakosok megismerhették a helyszínt, az önkormányzat szakértőinek segítségével képet kaphattak a lehetséges fejlesztés korlátairól és a beérkező fejlesztési ötletek pontosítására is lehetőségük volt. Így például többször felmerült, hogy ha zöldítést javasolnak a lakosok, akkor miként vegyék figyelembe a terület alatt futó közműhálózatot, amelyet csak az önkormányzat szakértőinek segítségével láthatnak át a laikusok.

JAVASLAT

A bejárások során megválaszolhatóak a felmerülő lakossági kérdések, és pontosíthatóak a tervezett beruházásokkal kapcsolatos igények, ugyanakkor arra is érzékenyíteni lehet a lakosságot, hogy az önkormányzat milyen feltételek mellett valósíthatja meg az általuk javasolt fejlesztéseket.

HOGYAN TOVÁBB KÖZÖSSÉGI KÖLTSÉGVETÉS?

A részvételi költségvetési projektek fontos aspektusa, hogy a helyi folyamatok évről évre fejlődni tudjanak. Az előző évi tapasztalatokat az önkormányzat ciklikus módon beépíti a következő évi program tervezésébe annak érdekében, hogy azok évről évre hatékonyabban működjenek, és eközben mindinkább megfeleljenek a lakossági igényeknek.

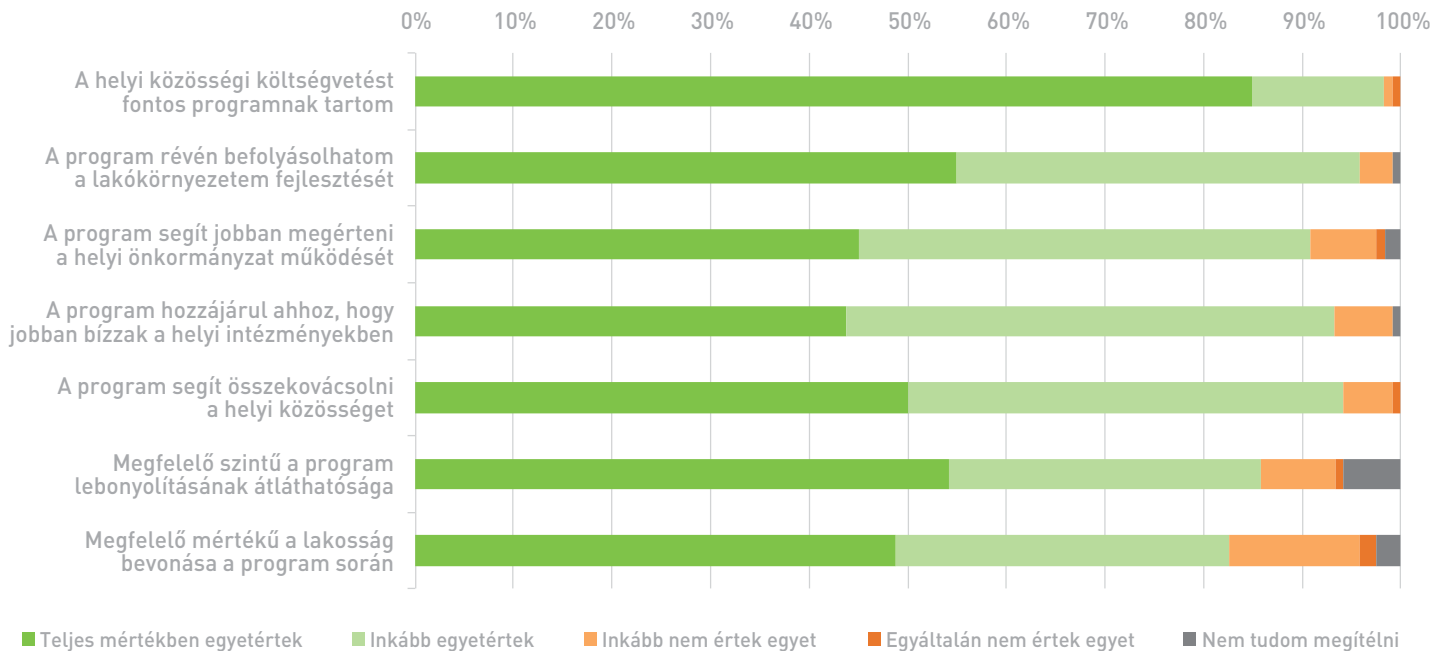
A projekt során, ezért véleményfelmérést végeztünk az eseményeken résztvevő lakosok és a projektben aktív önkormányzati kollégák körében önkéntes, anonim módon.

- A lakosságot az események és a helyi részvételi költségvetési programok értékelésére kértük, valamint arra, hogy osszák meg a programok javításával kapcsolatos javaslataikat. A kérdőíveket összesen 124 fő töltötte ki: 36 III. kerületi, 41 terézvárosi és 47 szentendrei lakos.
- Az önkormányzati kollégákat a részvételi program jelentőségéről, a projekt hatásáról, eredményeiről és a saját programjuk fejlesztési lehetőségeiről kérdeztük. A kérdőívet 12 fő töltötte ki.

Általános lakossági vélemények és igények

2. ábra: Az események résztvevőinek értékelése a helyi részvételi költségvetésről (N=124)

A programot a lakosság mindhárom helyszínen fontosnak tartja, és alapvetően, mind az események, mind a programok fogadtatása pozitív volt az események résztvevőinek körében. Üdvözölték, hogy lakossági események kísérik a programokat, és szívesen látnának több közvetlen lakossági részvételre alapuló eseményt is.

A helyi programokkal kapcsolatban a leggyakrabban előforduló lakossági fejlesztési javaslatok két fő kérdés köré csoportosíthatóak:

- Visszatérő igény, hogy a helyi közösségi költségvetési programokról, a teljes folyamatról, a kísérő eseményekről, a megvalósuló fejlesztésekről, eseményekről kommunikáljon szélesebb körben, többet és közérthetőbb módon az önkormányzat. A kommunikáció javítása érdekében többen javasolták a helyi közösségek célzott megkeresését és a közösségi média csatornák intenzívebb használatát.

- Az eseményeken végzett lakossági véleményfelmérések visszatérő kérése az is, hogy a javaslatok szűrése legyen átláthatóbb, a javaslattevők kapjanak egyértelmű visszacsatolást a javaslataik elutasításának okáról.

Mindkét javaslat egybecseng azzal, hogy a részvételi költségvetés csak akkor tud megfelelően működni, ha az önkormányzati szervek elegendő információt szolgáltatnak a helyi költségvetésről és a költségvetési folyamatról. Ez a transzparenncia lehetővé teszi az átlagemberek számára, hogy behatóbban ellenőrizzék és folyamatosan kövessék a közösségi beruházásokat és kiadásokat (Fazekas 2010).

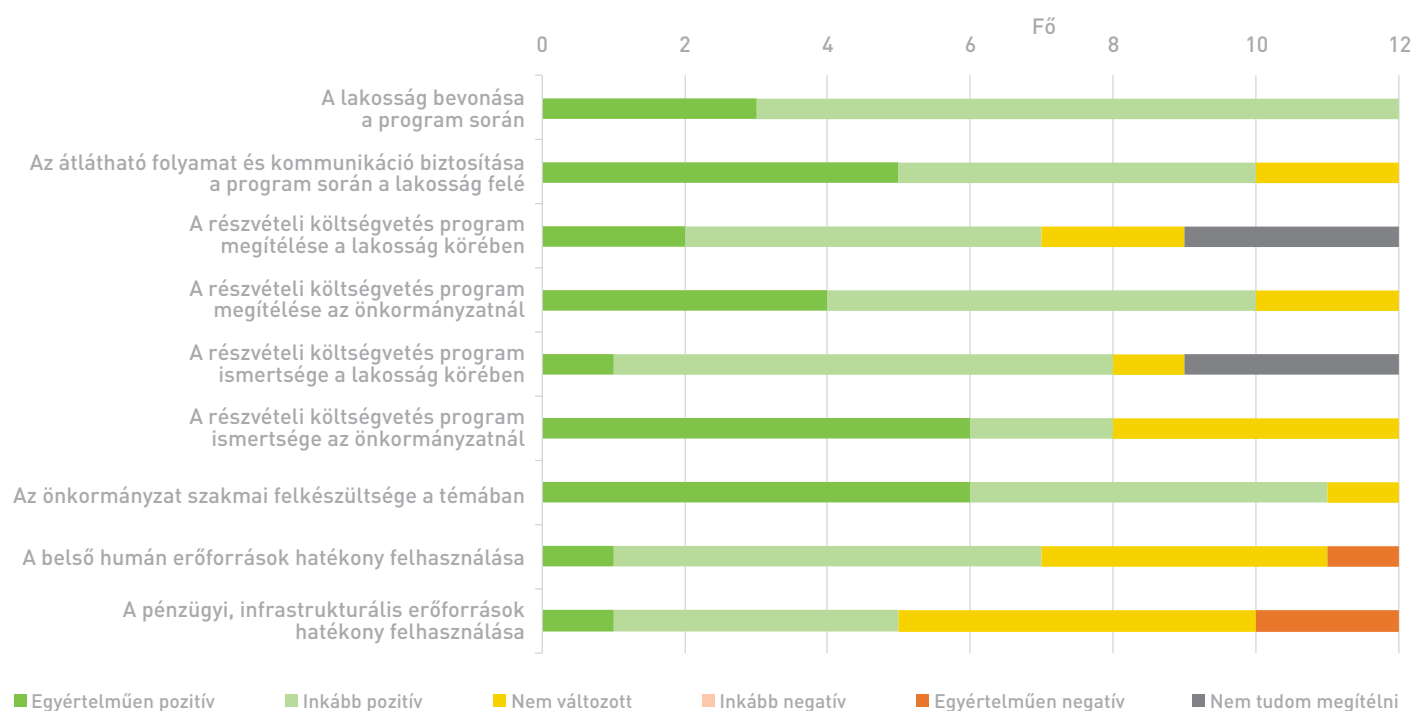
JAVASLAT

- A részvételi költségvetés túl absztrakt fogalom lehet a helyi lakosság számára, ezért könnyen el-sikkadhat a kommunikációs zajban. A helyi bejáratott kommunikációs csatornák mellett jó gyakorlatként említették az önkormányzatok, hogy érdemes közvetlenül értesíteni a korábban résztvevő lakosokat, egyes lakossági csoportokat, szülői közösségeket, helyi civileket. Könnyebben lehet elérni a lakosságot, ha a már bejáratott helyi rendezvényekhez kötik az egyes eseményeket, illetve kitelepülésekkel segítik azokat. A papír alapú javaslat- és szavazatgyűjtés különösen sikeresnek bizonyult ilyen módon Óbudán. A projekt során többször felmerült, hogy a fiatalok bevonására külön figyelmet lenne érdemes fordítani, például iskolai programok indításával.
- A lakossági visszajelzések alapján fontos lenne, hogy az önkormányzatok kommunikáljanak arról is, hogy milyen elvek, pontosan milyen megvalósíthatósági szempontok alapján szűrik elő a javaslatokat mielőtt az állampolgári tanács elé, illetve a szavazólapra kerülnek.
- Visszatérő lakossági kérés, hogy minden megvalósíthatatlan javaslat esetében egyértelmű indoklás szerepeljen a visszautasítás okaként, és erről akár közvetlen visszacsatolást kapjanak a javaslattevők. Fontos lenne, hogy az önkormányzatok honlapján elérhető legyen minden beérkező javaslat, és jelenjen meg érthető és szakmailag alátámasztott indoklás minden beérkező javaslat elfogadásával vagy elutasításával kapcsolatban.
- A megvalósítható, ugyanakkor nem megszavazott javaslatok nem gördülnek tovább a következő évi szavazásra, amely szintén frusztráció forrása lehet a lakossági résztvevők körében. Ugyanakkor a városfejlesztés számára egy problématerkép rajzolódik ki, amelyet a kisebb be-ruházások, fejlesztések tervezése során figyelembe vehetnek. Fontos lenne, hogy ezek a javaslatok valóban hasznosuljanak.

Önkormányzati vélemény és jövőkép

3. ábra: Az önkormányzati kitöltők értékelése a projekt hatásairól az egyes szempontok szerint

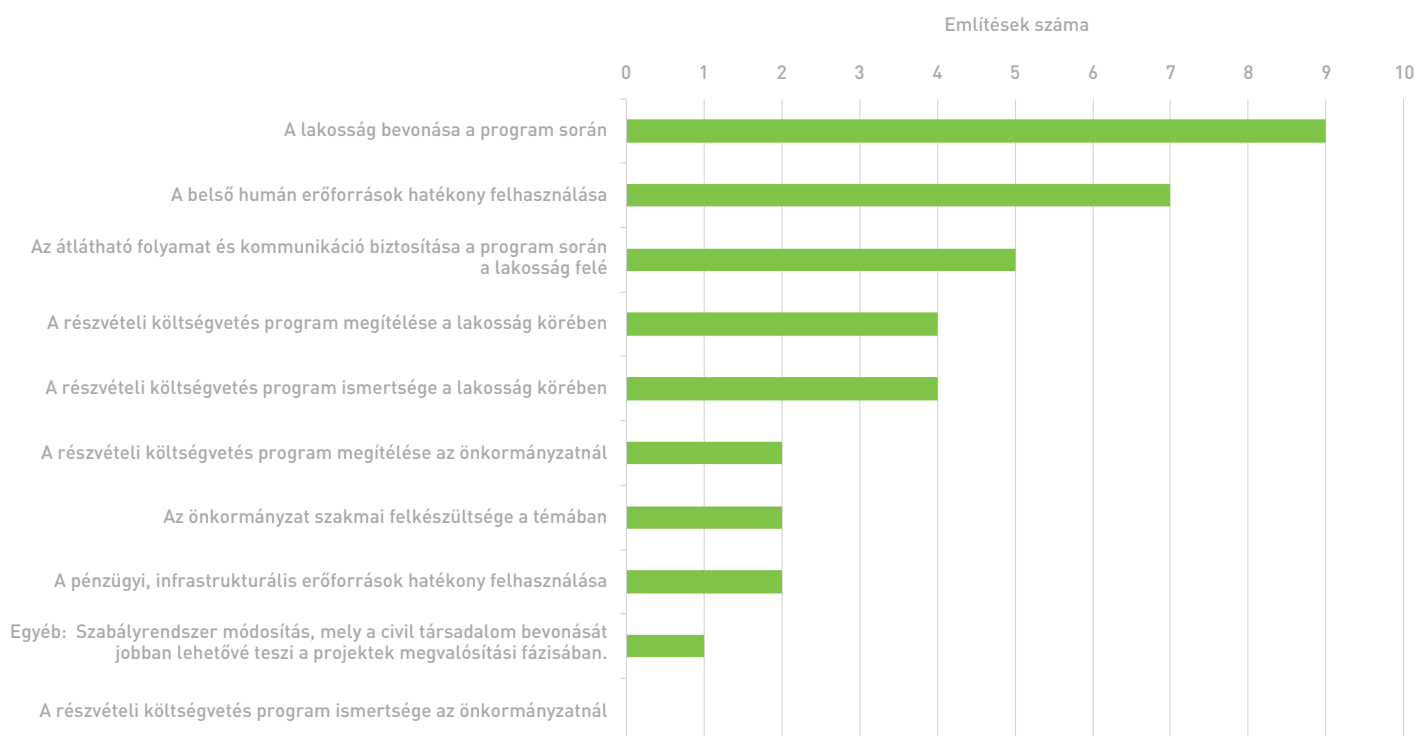

Az önkormányzati visszajelző kérdőívekből egyértelműen kiderült, hogy alapvetően hasznosnak bizonyultak a projekt során indított kezdeményezések, a résztvevők profiltáltak a közös eseményekből. A lakossággal folytatott személyes kontaktus megtartása éppúgy létfontosságú az önkormányzati visszajelzések alapján, mint a lakossági visszajelzések szerint, ezért mindkét fél javasolta, hogy érdemes fenntartani ezeket a fórumokat.

A személyes találkozások lebonyolítása ugyanakkor igencsak erőforrásigényes az önkormányzat részéről. E feladatokat sok esetben a szabadidejük terhére végzik az önkormányzati munkatársak. Mindhárom önkormányzatnál ugyanis

egy szűk, néhány fős stáb foglalkozik a részvételi költségvetéssel, akik emellett más feladatokat is ellátnak. Egyik intézményél sincs kifejezetten a részvételiség támogatására szakosodott szervezeti egység, mint az a nemzetközi gyakorlatban sok helyen tapasztalható. A feladat mindeközben nem kis koordinációt is megkíván, hiszen az önkormányzati és projektvezetők mellett a kommunikációs és a városfejlesztő, illetve -üzemeltető szervezeti egység munkatársaira is jelentős terhet ró a programok megvalósításában. A lakosság bevonása mellett, ezért a belső humánerőforrás fejlesztését tartották kiemelten fontosnak a résztvevő munkatársak a programok jövője biztosítása szempontjából.

4. ábra: Az önkormányzati kitöltők véleménye arról, hogy miben lenne fontos fejlődnie az önkormányzatnak

JAVASLAT

Felmerült, hogy részvételi iroda, de mindenképpen önálló, a projekt idején kizárólag ezzel a projekttel foglalkozó munkatárs bevonására lenne szükség az önkormányzatoknál. A három önkormányzat eltérő felépítése miatt különböző kompetenciák szükségesek a feladat ellátásához. A szerepéhez ugyanakkor mindenképp hozzátartozik, hogy koordinálja az önkormányzat különböző szervezeti egységei, osztályai között, például a kommunikációs és a városüzemeltetési-, illetve fejlesztési szervezeti egységek között.

FORRÁSJEGYZÉK

Budziarek, Magdalena. 2019.

„Participatory Budgeting in Poland - New Legal Regulations And Rules For Implementation (on the Example of the City of Lodz).”

https://ojs.imodev.org/index.php/RIGO/article/view/310/505#_ftnref22

City of Helsinki. 2021.

Assessment of the City of Helsinki's participation work in the strategy period of 2017–2021.

<https://evermade-helsinki-osallisuus-website.s3.eu-north-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2021/04/06101442/Assessment-of-the-City-of-Helsinki-participation-work-in-the-strategy-period-of-2017%E2%80%932021.pdf>

Fazekas, Mihály. 2010.

„Részvételi költségvetés – A demokratikus döntéshozatal erősítésének lehetősége önkormányzatok számára.”

http://mihalyfazekas.eu/wp-content/uploads/2015/08/Fazekas_Reszveteli_ktgvetes_100807_final.pdf

Gelman, Valeria Lvovna, and Daniely Votto. 2018.

„What if Citizens Set City Budgets? An Experiment That Captivated the World—Participatory Budgeting—Might Be Abandoned in its Birthplace”. World Resources Institute.

<https://www.wri.org/blog/2018/06/what-if-citizens-set-city-budgets-experiment-captivated-world-participatory-budgeting>

Krenjova, Jelizaveta, and Ringa Raudla. 2013.

„Participatory Budgeting at the Local Level: Challenges and Opportunities for New Democracies.” *Administrative Culture* 14 (1):18–46.

Merényi, Miklós. 2020.

„A részvételi költségvetés esélyei a magyar önkormányzatokban.” *K-Monitor*.

https://www.fes-budapest.org/fileadmin/user_upload/dokumentumok/pdf-dateien/A_reszveteli_koltsegvetes_eselyei_20200210.pdf

New York City Council. 2020.

Idea Ranking Tool.

<https://council.nyc.gov/pb/resources-for-budget-delegates-and-facilitators/>

Rask, Mikko; Ertiö, Titiana; Tuominen, Pekka. 2021.

Final evaluation of the City of Helsinki's participatory budgeting OmaStadi 2018–2020. University of Helsinki.

https://bibu.fi/wp/wp-content/uploads/2021/05/BIBU_OmaStadi_English.pdf

Sintomer, Yves; Herzberg, Carsten; Röcke, Anja; and Allegretti, Giovanni (2012)

„Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting.” *Journal of Public Deliberation* 8 (2), Article 9.

<http://www.publicdeliberation.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1234&context=jpd>

Shah, Anwar (szerk.), 2007.

„Participatory Budgeting.” *Public Sector Governance and Accountability*. World Bank.

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6640>

Sousa Santos, Boaventura de. 1998.

„Participatory Budgeting in Porto Alegre: Toward a Redistributive Democracy.” *Politics & Society* 26 (4):461–510.

A résztvevő önkormányzatok közösségi költségvetési programjainak honlapja:

Közösségi Költségvetés, Óbuda-Békásmegyer:

<https://obuda.hu/kozossegekoltsegvetes/>

Közösségi Költségvetés, Terézváros:

<https://kozossegekoltsegvetes.terezvaros.hu/>

Városrészi Költségvetés, Szentendre:

<https://varosreszi.szentendre.hu/>

www.transparency.hu